

Huippu-urheilun siirtolaiset

KALLE RANTALA

Urheilumuseo & Liikuntakasvatuksen laitos, Jyväskylän yliopisto¹

Työvoiman liikkuvuus on globaali ilmiö, joka on havaittavissa myös ammattiurheilun piirissä. Euroopan unionin (EU) jäsenmaissa ulkomaalaistyöläisten osuus työntekijöistä oli vuonna 2017 kaikilla ammattialoilla 7,4 prosenttia (Labour Market... 2016). Ulkomaalaisten nettomaahanmuutto on ollut EU-maissa selvästi positiivinen vuosituuhannen vaihteen molemmin puolin. Maahanmuuttajien osuus väestöstä on kasvanut suurella osalla Eurooppaa myös syntyvyyden vähentymisen vuoksi (esim. Eurostat... 1996; Eurostat... 2004). Suomessa vastaavat suhdeluvut ovat hieman pienemmät. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa 15–64-vuotiaista (2 386 000 henkilöä) noin 6 prosenttia (144 000 henkilöä) oli vuonna 2014 ulkomaalaistaustaisia. Heistä noin 60 prosenttia (3,6 % Suomen 15–64-vuotiaista) oli työllistynyt (Nieminen ym. 2014: 72–73).

Ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden osuus korostuu joillakin aloilla. Yksi näistä on ammattilaisurheilu. Suomessa noin 1 200 ammattiurheilijasta joka neljäs on ulkomaalaistaustainen (Lämsä 2014). Erityisen laajaa työperäinen maahanmuutto on ollut pallopeleissä, esimerkiksi jalkapallossa. Vuonna 2015 raportoitiin maailmanlaajuisesti kaikkiaan 18 660 jalkapallon siirtolaispelaajaa, jopa 194 lähtömaasta (Poli ym. 2015). Suomen jalkapallon pääsarjassa, miesten Veikkausliigassa, vajaa kolmannes pelaajista on ulkomaalaistaustaisia. Osuus on samalla tasolla kuin Ruotsin pääsarjassa Allsvenskanissa (Poli ym. 2016b).

Tarkastelen katsauksessani erityisesti ammattilaisjalkapalloilijoiden siirtolaisuutta urheilumaantieteellisenä ilmiönä historian ja nykypäivän näkökulmista. Jalkapallo on maailman harrastetuin palloveli ja sen ammattilaispelaajamäärät ovat suurimmat. Kirjoituksessani tahdon selvittää, millainen ilmiö jalkapallosiirtolaisuus on ja mitä siitä tiedetään. Käytän katsauksessani käsitteitä ”siirtolaispelaaja” ja ”siirtolaisurheilija”. Käsitteillä tarkoitan urheilijaa, joka harjoittaa pääelinkeinonaan urheilua eri maassa kuin mistä hän on kotoisin.

Kuvaan aluksi urheilun siirtolaisuuteen liitettyjä teoreettisia malleja, minkä jälkeen käyn läpi ilmiöstä tehtyjä, erityisesti tilastollisia, havaintoja maailmalta ja Suomesta. Pohdin samalla ilmiön syitä. Lopuksi hahmottelen siirtolaisurheilun tutkimussuuntia erityisesti Suomen näkökulmasta.

Urheilun siirtolaisuuden tutkimus

Siirtolaisuudesta, eli ihmisten pysyväisluonteisesta siirtymisestä paikasta toiseen, on laadittu kattavasti teoreettisia malleja, käsitteitä ja yhteenvedoja (esim. Bauer & Zimmermann 1995; Erf & Heering 1995). Urheiluammattilaisten osalta siirtolaisuustutkimus on voimistunut 1900-luvun loppupuolella, ja Suomessa muutamia pioneereja lukuun ottamatta vasta 2000-luvulla. Tutkimuksen lisääntyminen on johtunut siitä, että yleisen siirtolaisuuden lisäksi myös siirtolaisurheilijoiden määrä on kasvanut. Esimerkiksi Suomessa ulkomaalaisten määrä ja osuus väestöstä on kasvanut voimakkaasti viimeisten vuosikymmenten aikana. Kun vuonna 1990 Suomessa oli 26 255 ulkomaan kansalaista (0,5 % koko väestöstä), lukumäärä oli vuonna 2015 jo 229 765 (4,2 %) (Tilastokeskus 2017).

Perinteisin siirtolaisuutta selittävä yleinen malli on ollut niin sanottu *push and pull* -teoria. Yksinkertaistetusti teoria perustuu siihen, että lähtöalueella negatiiviset poistoyöntävät vaikuttimet motivoivat ihmisen lähtemään pois, ja vastaanottavalla alueella positiiviset vaikuttimet vetävät ihmisiä puoleensa. Vaikuttimet voivat olla esimerkiksi taloudellisia, sosiaalisia, kulttuurisia tai poliittisia. Mallin mukaan työntävien ja vetävien vaikuttimien yhdistelmä vaikuttaa siirtolaisvirtojen suuntiin ja kokoihin (esim. Portes & Böröcz 1989). Teoriaa kritisoidaan yksiuolotteiseksi esimerkiksi siksi, että vaikuttimista huolimatta osa ihmisistä jää negatiivisten vaikuttimien alueelle eikä lähde toisaalle.

Neoklassiset makro- ja mikrotaloudelliset mallit lähestyvät siirtolaisuutta erityisesti työmarkkinoiden kautta. Teorioiden keskeinen ajatus on se, että siirtolaisuutta tapahtuu makrotasolla etenkin alueiden palkkaerojen vuoksi. Mikrotasolla taas tapahtuu henkilökohtaista harkintaa ihmisten pohtiessa, onko potentiaalinen parempi palkka riittävän hyvä korvaus suhteessa muuttamisesta aiheutuviin negatiivisiin asioihin, kuten taloudellisiin ja henkisiin rasitteisiin (esim. Todaro 1976; Chiba 2013). Talouteen keskittyviä malleja on helppo kritisoida, koska ne pelkistävät ihmisen päätöksenteon perustuvan taloudellisiin kannustimiin. Sosiaalisten ja kulttuuristen ulottuvuuksien tulkitseminen on vaikeampaa kuin helposti mitattavien taloudellisten tekijöiden.

Siirtolaisuuden selittäminen yksittäisellä teorialla on haastavaa. Ilmiön tutkimiseen sopiikin sys-

¹ E-mail: <Ka.rantala@gmail.com>

teemiteoreettinen lähestyminen, jossa yhdistetään erilaisia malleja. Esimerkiksi James T. Fawcett ja Fred Arnold (1989) kuvaavat, että siirtolaisuutta käsittelevässä systeemiteoriassa huomioidaan sekä lähtö- että tuloalue, yritetään ymmärtää sekä siirtymistä että pysyvyyttä, otetaan huomioon muitakin virtauksia kuin ihmisten liikkuminen, sekä tunnustetaan siirtolaisuuden rakentuvan systeemille, jonka elementit vaikuttavat toisiinsa. Lisäksi siirtolaisuus käsitetään dynaamisena prosessina, joka koostuu useista tapahtumista.

Erilaisia muuttoliiketeorioita on sovellettu ammattiruuhun liittyvän siirtolaisuuden tutkimiseen erityisesti 2000-luvulle tultaessa. Suomessa siirtolaispelaajiin kohdistuva tutkimus alkoi käytännössä 1980-luvulla, kun Kalevi Olin (1984) tutki Suomeen tulleita koripallonpelaajia. Olinin (1984; Olin ym. 1990) tutkimusten pääteemana oli tarkastella ulkomaalaispelaajien motiiveja Suomeen muutolle *push and pull*-teorian avulla. Lisäksi tutkimuksissa selvitettiin pelaajien sosiaalista integraatiota suomalaisen yhteiskuntaan. Sosiaalista integraatiota Olin tarkasteli vieraan kulttuurin kohtaamisen kautta Arthur P. Bochneria (1982) mukailen.

Urheilijoiden sosiaalinen integroituminen uuteen kulttuuriin erottuu urheilun siirtolaisuuteen liittyvässä tutkimuksessa omaksi teemakseen. Näitä tutkimuksia on toteutettu haastatteluin (esim. Butler & Dzikus 2015) ja kyselyin (esim. Olin 1984; Olin ym. 1990). Pidemmälle viedyissä tutkimuksissa sosiaalinen integraatio on linkittynyt vapaa-ajan käytön rajoitteista laadittuihin teorioihin, joista hyvä esimerkki on Nalani Butlerin ja Lars Dzikusen (2015) tutkimus yhdysvaltalaisen koripalloilijoiden vapaa-ajan rajoitteista ulkomailla.

Aivan viime vuosina Suomessa on valmistunut useita pro gradu -tutkielmia pelaajien siirtolaisuuteen liittyen (Jokiranta, 2012; Naakka 2014; Nurmi 2014; Tarasanski 2016). Aihealue on siten selvässä nosteessa, osin ehkä lähimaissa tehdyn tutkimuksen innoittamana. Vuonna 2014 perustettiin kansainvälinen urheilun ja siirtolaisuuden tutkijoiden verkosto, jota hallinnoidaan Århusin yliopistossa Tanskassa. Reilun kahdenkymmenen tutkijan ydinryhmään ei toistaiseksi kuulu suomalaisia, mutta tulevaisuudessa suomalaisten tutkijoiden kansainvälisen panoksen voi olettaa lisääntyvän. Tätä tukevat havainnot erityisesti urheilijoiden urapolkuihin liittyvästä tutkimuksesta (esim. Agergaard & Ryba 2014; Ryba ym. 2016). Lisäksi esimerkiksi urheilusosiologian professori Hannu Itkonen on tutkinut jalkapallon siirtolaisuuteen liittyviä kysymyksiä (Szerovay & Itkonen 2015).

Jalkapallon suuret virrat

Jalkapalloon liittyvä pelaajien siirtolaisuus on laajassa mitassa erityisesti 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun piirre, vaikka siirtolaispelaajia on ollut eri sarjoissa jo 1900-luvun alussa. Urheilusiirtolaisuutta on voimistanut urheilun kaupallistuminen ja ammattimaisuuden lisääntyminen 1900-luvun loppupuolella (esim. Taylor 2007). Todennäköisesti urheilijoiden liikkuvuus jatkaa kasvuaan urheilumarkkinoiden laajentuessa kehittyvissä maissa, erityisesti Aasiassa. Urheilumarkkinoiden laajentumiseen liittyvät vahvasti myös yksittäisten lajien laajentumispyrkimykset sekä suurkilpailujen, kuten olympiakisojen, järjestäminen Aasiassa ja Etelä-Amerikassa.

Jalkapallo tarjoaa hyvän esimerkin siirtolaisuuden kehityksestä. Viiden merkittävimmän jalkapallon pääsarjan (Englannin Valioliiga, Espanjan Primera División, Italian Serie A, Ranskan Ligue 1 ja Saksan Bundesliiga) siirtolaispelaajien osuus oli kaudella 1985–1986 noin 9,1 prosenttia. Pelaajasiirtolaisten määrä lähti loivaan kasvuun, kun vuonna 1985 solmittu Schengenin sopimus vapautti EU:n jäsenmaiden kansalaisten liikkumisen jäsenvaltioissa. Eri maiden sarjoissa asetettiin samalla kuitenkin rajoituksia ulkomaalaisten pelaajien määrälle seuroissa. Tilanne muuttui vuonna 1995 tehdyn ”Bosman-päätöksen” myötä. Belgialaisen jalkapalloilija Jean-Marc Bosmanin mukaan nimetty päätös kielsi EU:n jäsenmaista lähtöisin olevien ulkomaalaispelaajien määriä koskevat rajoitukset Euroopan sarjoissa (Judgment... 1995). Myös kylmän sodan päättyminen paransi pelaajien liikkuvuutta. Kaikkiaan siirtolaispelaajien osuus kohosi edellä mainituissa viidessä pääsarjassa 18,6 prosentista 35,6 prosenttiin kausien 1995–1996 ja 2000–2001 välillä. Kaudella 2015–2016 siirtolaispelaajia oli viidessä merkittävässä sarjassa 46,7 prosenttia (Poli ym. 2016a).

Vuonna 2015 laaditussa raportissa jalkapallo-siirtolaisista (Poli ym. 2015) tarkasteltiin 458 jalkapallosarjaa 183 eri maassa. Siirtolaisista suurin osa oli brasilialaisia (1 784 pelaajaa), argentiinalaisia (929) ja ranskalaisia (758). Näistä maista tuli noin 20 prosenttia siirtolaispelaajista. Euroopassa hieman yli puolet (56,1 %) siirtolaispelaajista oli lähtöisin toisesta Euroopan valtiosta. Muilta mantereilta Eurooppaan saapuneiden pelaajien lähtömaita olivat esimerkiksi Brasilia (1 134 pelaajaa), Nigeria (401), Argentiina (388) ja Senegal (315). Euroopassa pelasi raportin aikaan siirtolaispelaajia 176 eri maasta. Vähiten siirtolaispelaajia saapui Kaakkois-Aasiasta, jossa jalkapalloa harrastetaan kilpailumielessä melko vähän.

Etelä-Amerikan maiden korostuminen tilastoissa johtuu ensisijaisesti jalkapallon valtavasta suosista kyseisissä maissa. Pelaajat ovat pääasiassa köyhistä oloista – esimerkiksi Euroopan maihin verrattuna – joten heidän kynnyksensä lähtee parempien olosuhteiden toivossa on matala. Lisäksi lähtömaissa puhutaan portugalia ja espanjaa, mikä helpottaa Eurooppaan asettumista. Kielitekijät ja siirtomaahistoria vaikuttavat myös Afrikasta Eurooppaan tulevien pelaajien määrään. Esimerkiksi senegalilaiset puhuvat ranskaa ja nigeriläiset englantia, joten heillä on hyvät valmiudet tulla eurooppalaisten seurojen valmennukseen jo nuorina.

Ulkomailla pelaavien jalkapalloilijoiden määrä on lisääntynyt 2000-luvulla (Poli ym. 2016b). Vuosien 2009–2016 aikana pääsarjatason siirtolaispelaajien osuus Euroopan sarjoissa on kasvanut 34,8 prosentista 38,7 prosenttiin. Suurin osuus on Kyproksen pääsarjassa, jossa siirtolaispelaajia on nykyään 65,4 prosenttia. Myös Turkin, Englannin ja Belgian pääsarjoissa siirtolaispelaajien osuus on yli 60 prosenttia. Seitsemän maan pääsarjassa yli puolet pelaajista on siirtolaisia. Vastaavasti Latinalaisen Amerikan jalkapallosarjoissa siirtolaisien osuus on vain 13,6 prosenttia. Raffaele Poli ja kumppanit (2016a) kuvailevat ilmiön johtuvan siitä, että Etelä- ja Väli-Amerikassa jalkapallo on ollut perinteinen valtalaji, joissa omia pelaajia arvostetaan korkealle.

Valtaosa jalkapallosiirtolaisuudesta suuntautuu siis Eurooppaan. Esimerkiksi afrikkalaistaustaisten pelaajien osuus Etelä-Amerikan sarjoissa on vähäinen. Poli ja kumppanit (2016a) arvelevat tämän johtuvan Etelä- ja Väli-Amerikan seurojen asenteesta: kulttuuriset tekijät pitävät alueelle saapuvien siirtolaispelaajien määrän pienempänä kuin Euroopassa. Vastaavasti monet eurooppalaiset seurat ovat valinneet linjan, jossa pyritään ostamaan kilpailukykyä ja jopa väheksytään omien nuorten kasvattamista. Euroopan viidestä kovimmasta sarjasta Espanjan La Ligan ja Ranskan Ligue 1:n seuroissa omaan pelaajakehitykseen kiinnitetään enemmän huomiota kuin Englannin Valioliigassa ja Italian Serie A:ssa. Saksan Bundesliiga asettuu ääripäiden väliin.

Suomi urheilun siirtolaisten virrassa

Suomalaisia urheiluun liittyvä siirtolaisuus alkoi koskettaa erityisesti 1970-luvulla, jolloin Suomeen alkoi tulla ulkomaalaispelaajia ja suomalaiset alkoivat hakeutua ulkomaille. Yksittäistapauksia oli tietysti jo 1900-luvun alkupuolella. Käytännössä 1970-luvulla kiihtyneen ilmiön taustalla oli eri maiden, myös Suomen, jalkapallosarjojen sääntöjen muutokset, joilla ulkomaalaisten pelaaminen mestaruussarjoissa mahdollistui laajemmin. Samalla

palkanmaksua rajoittaneita ammattilaisääntöjä lievennettiin ja poistettiin (esim. Lautela 2007).

Polin ja kumppanien (2016b) raportin mukaan Veikkausliiga kuuluu 30,5 prosentin ulkomaalaisosuudellaan sijalle 21 kaikkiaan raportissa vertailtujen 31 eurooppalaisen jalkapalloilun pääsarjan joukossa. Esimerkiksi Allsvenskan sijoittuu heti Veikkausliigan perään 29,9 prosentilla ja Tanskan Superliiga listauksen puoliväliin 32,8 prosentin osuudella. Vuonna 2016 Veikkausliigan tilastossa oli 279 pelaajaa 12 eri seurasta. Siirtolaisjalkapalloilijoita heistä oli vajaa sata.

Helsingin Sanomien selvityksen (Vainio 2015) mukaan vuosina 2014–2015 Suomessa pelasi hieman yli 300 ulkomaalaista amerikkalaisen jalkapallon, koripallon, käsipallon, lentopallon, jalkapallon, jääkiekon ja salibandynliigan miesten pääsarjoissa. Kaikkiaan ulkomaalaisten osuus sarjojen pelaajista oli noin 15 prosenttia. Siirtolaispelaajien osuus on ollut 2010-luvulla suurin jalkapallossa ja koripallossa. Siirtolaisia on tullut eniten Yhdysvalloista (etenkin amerikkalaisessa jalkapallossa, jääkiekossa, koripallossa ja lentopallossa), Brasiiliasta (jalkapallossa) ja Virosta (käsipallossa). Salibandyssä on ollut vain yksittäisiä siirtolaispelaajia. Käytännössä jalkapallon, jääkiekon ja koripallon siirtolaisammattilaiset käsittävät noin kaksi kolmasosaa Suomen siirtolaisurheilijoista.

Ammattilaisuuden aste vaihtelee Suomessa urheilusarjoittain. Ammattilaisuudeksi on määritelty Suomessa se, että urheilija saa veronalaista palkkaa vähintään 10 690 euroa vuodessa. Laajinta ammattilaisuus on jääkiekossa. Seuraavina tulevat jalkapallo, koripallo ja pesäpallo ja lentopallo. Ammattilaisten määrä on kasvanut 2010-luvulla erityisesti jääkiekossa, koripallossa ja lentopallossa, mutta esimerkiksi jalkapallossa määrä on ollut lievässä laskussa. Vain jääkiekon ja jalkapallon pääsarjat ovat käytännössä ammattilaisarjoja. Muut merkittävät pääsarjat ovat puoliammattilaisarjoja, jolloin myös osa ulkomaalaispelaajista tekee urheilun ohella osapäiväisesti muita töitä. Puoliammattimaisista ja ammattimaisista sarjoista vain pesäpalloa pelataan käytännössä suomalaisin voimin.

Ammattiurheilu on ollut Suomessa vahvasti miesvaltainen työmarkkina, sillä naisammattilaisien osuus on ollut 2010-luvulla vain noin kaksi prosenttia (Lämsä 2014). Pääsyy ammattiurheilun miesvaltaisuuteen on miesten palloilusarjojen suurempi kaupallinen arvo, joka vaikuttaa suoraan ammattilaisuuden asteeseen. Jari Lämsä (2014) huomauttaa, että ammattiurheilijoiden tilastointi on myös helpompaa joukkuelajeissa. Kaikilla yksilöurheilijoilla ei ole urheiluvakuutusta, jonka avulla tilasto kerätään.

Urheilun siirtolaisuus voi kuvata myös yksittäisen ammattiurheilulajin kansallista tilaa. Polin (ym. 2016c) tuore raportti esittää huolestuttavan kuvan nuorten suomalaisjalkapalloilijoiden kysynnästä kansainvälisillä jalkapallomarkkinoilla. Suomesta lähtee Euroopan pääsarjoihin lukumääräisesti vähiten nuoria – vastaavia pelaajamääriä lähtee Kroatiasta, Serbiasta, Montenegrosta ja Islannista. Toisaalta Suomeen ei tule käytännössä ollenkaan nuoria pelaajia muista Euroopan maista. Suomen nuoret jalkapalloilijat eivät siis täytä ulkomaalaisten seurojen kiinnostuksen kriteereitä, eivätkä Suomen sarjat vastaavasti houkuttele nuoria eurooppalaispelaajia kehittymään. Urheilullisten syiden lisäksi ilmiöön voivat vaikuttaa Suomen kylmä ilmasto, kalliit elinkustannukset ja kieli. Lisäksi Suomessa pelataan jalkapallosarjoja kesällä, kun muualla Euroopassa pelikausi on talvella. Voi myös olla, että monien maiden pelaajat eivät ole kuulleetkaan Suomesta. Suomen jalkapallomaajoukkueen heikko menestys ei ainakaan markkinoi maata. Lisäksi jalkapalloseurojen rajalliset resurssit eivät ilmeisesti riitä houkuttelevien valmennusympäristöjen luomiseen. Resurssien niukkuus vaikuttaa myös siihen, että seuroilla ei voi olla käytössään kovin laajamittaista pelaaja-agenttiverkostoa. Veikkausliigan kärkeurat painottavatkin hankinnoissaan enemmän kokeneita vahvistuksia kuin potentiaalisia kehittyviä pelaajia.

Moni suomalainen pelaaja saattaa olla tyytyväinen olosuhteisiinsa Suomessa, jolloin työntävät vaikuttimet eivät ole voimakkaita. Esimerkiksi Suomessa tarjolla oleva edullinen koulutus voi houkuttaa enemmän kuin epävarma ammattiurheilijan ura. Suomalainen kaksoisurakulttuuri kannustaa koulun ja opiskelun suorittamiseen kotimaassa, siinä missä nuoren urheilijan olisi urheilu-uransa kannalta järkevää pyrkiä ulkomaille. Muuttoliikettä voi hidastaa myös se, että suomalaiset nuoret pelaajat eivät saa riittävästi tietoa ulkomaiden tarjoamista mahdollisuuksista.

Siirtolaisuustutkimus osana huippu-urheilun kehittämistä

Viimeaikaisen uutisoinnin perusteella on helppo päätellä, että suomalainen huippu-urheilu on ollut jo vuosia jatkuneessa kriisissä, koska kansainvälinen menestys ei ole ollut samaa kuin vuosikymmeniä sitten – ainakaan yksilölajeissa. Erilaiset työryhmät ovat selvittäneet ja suunnitelleet, millä tavoin huippu-urheilujärjestelmää tulisi muuttaa, jotta menestys kohoaisi jopa Pohjoismaiden parhaaksi vuoteen 2020 mennessä. Yhdeksi kehityskohteeksi on nostettu kansainvälisen osaamisen ja olosuhteiden hakeminen sekä ulkomaille lähtemäl-

lä että ulkomaalaistaustaisia urheilijoita Suomeen tuomalla (esim. *Suomalaisen...* 2012).

Suomen olympiakomitean vuonna 2010 asettama huippu-urheilun muutostyöryhmä (*Suomalaisen...* 2012) ei tutkinut raportissaan siirtolaiskysymystä laajemmin, vaan oletti, että kansainvälinen osaaminen ja yhteistyö nostavat suomalaisen urheilun tasoa. Kansainvälisyys ei kuitenkaan itsessään tee osaamisesta hyvää tai huonoa. Jotta kansainvälisyyden lisääminen hyödyttäisi urheilua, tulisi ensin tutkia ja ymmärtää huippu-urheiluosaamisen virtauksia, ja toiseksi kehittää toimintamalleja, joilla urheilijat ja järjestelmä hyödyntävät näitä virtauksia parhaiten.

Mielenkiintoinen tutkimussuuntaus *push and pull* -teorian viitekehyksessä on siirtolaispelaajien ja muiden urheiluammattilaisten omaaman valmennustietouden siirtyminen valmennuskulttuurista toiseen. Tästä näkökulmasta on mahdollista etsiä vastauksia muun muassa seuraaviin kysymyksiin: Miksi ulkomaalaiset pelaajat tulevat Suomeen eri sarjoihin ja mitä suomalaiset heiltä oppivat, eli millaista osaamista kansainväliset urheiluyhteydet tuovat ja vievät? Millaisia vaikutuksia siirtolaispelaajilla on Suomen huippu-urheiluun ja Suomen urheilukulttuurilla siirtolaisiin? Houkutteleeko Suomen urheilujärjestelmä huippu-urheilun osaamisen kärkeä, vai valikoituvatko maahan saapuvat urheilijat ja valmentajat muista syistä? Elintasoltaan ja turvallisuudeltaan korkeatasoisena maana Suomi vetää puoleensa siirtolaispelaajia, joilla on muitakin kuin urheilullisia syitä siirtyä Suomeen. Esimerkiksi vuonna 2003 jalkapallon nuorten maailmanmestaruuskilpailuihin Suomessa osallistuneen Sierra Leonen joukkueen pelaajista 13 haki turvapaikkaa. Heistä yksi nousi lopulta Helsingin Jalkapalloklubin tähtipelaajaksi (Myllyaho 2016).

Siirtolaisuuden ja urheilun kehittämisen suhdetta olisi hedelmällistä tarkastella myös haastattelemalla suomalaisia urheilijoita, jotka ovat muuttaneet tai käyneet ulkomailta ammattimaisen urheilun vuoksi. Mitä ulkomailta käyminen on tarkoittanut urheilijan uralle ja kehitykselle, ja miten urheilija on kokenut siirtolaisena urheilemisen? Näiden urheilijoiden kokemuksia olisi syytä rinnastaa kotimaahan jääneiden urheilijoiden valintoihin. Tällöin voisi pohtia esimerkiksi, mitkä syyt ovat estäneet ulkomaille lähtemisen.

Huippu-urheilujärjestelmään kuuluu muitakin toimijoita kuin urheilijat. Ammattivalmentajien, urheilulääkäreiden, managerien ja muiden tukihenkilöiden tutkiminen on jäänyt toistaiseksi urheilijoiden varjoon siirtolaisuustutkimuksessa. Kuitenkin yhden urheilijan siirtolaisuus vaikuttaa lähinnä urheilijaan itseensä. Vastaavasti ammattivalmentaja vaikuttaa toiminnallaan kokonaisuun joukkueisiin

sekä seura- ja maajoukkue-tason toimintakulttuuriin. Suomalaisia valmentajia on toiminut ulkomailla erityisesti talviurheilulajeissa, ja vastaavasti Suomessa on toiminut runsaasti ulkomaalaisia keuhkeurheilulajien parissa jo sadan vuoden ajan. Voi olla, että huippu-urheilun kannalta juuri asiantuntijoiden siirtolaisuuden syiden ja vaikutusten tutkiminen olisi kaikista kiinnostavin alue.

Ylipäätään huippu-urheiluun liittyvässä siirtolaisuudessa vaikuttaa olevan monia kiinnostavia, mutta vielä heikosti ymmärrettyjä piirteitä, joiden tutkiminen avartaa tulevaisuudessa niin siirtolaisuutta kuin huippu-urheiluakin. Laajan tietopohjan luomiseksi on selvä tarve poikkeittieteelliselle yleisyykselle, jossa läpivalaistetaan koko suomalaisen urheiluun liittyvä siirtolaisuus ja sen historia.

KIRJALLISUUS

- Agergaard, S. & T. V. Ryba (2014). Migration and career transitions in professional sports: Transnational athletic careers in a psychological and sociological perspective. *Sociology of sport journal* 31: 2, 228–247.
- Bochner, S. (1982). The Social psychology of cross-cultural relations. *Cultures in contact. Studies in cross-cultural interaction. International series in experimental social psychology* 1, 5–44.
- Butler, N., & L. Dzikus (2015). Sport labour migration: understanding leisure activities of American professional basketball players abroad. *Leisure Studies* 34: 1, 67–81.
- Chiba, N. (2013). Migratory motivations of American professional players in Japan, Spain and Australia. *Asia Pacific Journal of Sport and Social Science* 2: 2, 104–116.
- van der Erf, R. & L. Heering. (1995). *Causes of international migration*. 274 s. Eurostat, Luxembourg.
- Eurostat Yearbook '96* (1996). 507 s. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Eurostat Yearbook 2004* (2004). 280 s. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Fawcett, J. T. (1989). Networks, linkages and migration systems. *International Migration Review* 23: 3, 671–680.
- Jokiranta, J. (2012). Pelaaja-agentit jalkapalloilun globalisoitumisen ilmentäjinä Suomessa. Pro gradu -tutkielma. Liikunnan käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteiden tieteenalaryhmä, Jyväskylän yliopisto.
- Judgment of the Court of 15 December 1995 (1995). European Court Reports 1995 I–04921. 6.3.2017. <eur-lex.europa.eu>
- Kokkonen, J. (2015). Suomalainen liikuntakulttuuri – juuret, nykyisyys ja muutossuunnat. *Suomen Urheilumuseosäitiön tutkimuksia* 3. 453 s.
- Kritz, M. M., L. L. Lim & H. Zlotnik (1992). *International migration systems*. 368 s. Oxford University Press, New York.
- Labour market and Labour force survey (LFS) statistics (2016). Eurostat. 6.3.2017. <ec.europa.eu>
- Lautela, Y. (2007). Värvättyjen aika. *Teoksessa* Lautela, Y. & G. Wallen (toim.): *Rakas jalkapallo*, 307–314. Karisto, Hämeenlinna.
- Lämsä, J. (2014). Suomessa 1195 ammattiurheilijaa. 5.3.2017. <www.sport.fi>
- Myllyaho, M. (2016). Jalkapallopakolaisesta rakastetuksi tähdeksi – Medon matka sisällissodan keskeltä suomalaisten sydämiin. *Yle urheilu* 24.4.2016. 5.3.2017. <yle.fi>
- Naacka, A.-M. (2014). Foreign players in the Finnish football league 1970–2010. Pro gradu -tutkielma. Liikunnan käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteiden tieteenalaryhmä, Jyväskylän yliopisto.
- Nieminen, T., H. Sutela & U. Hannula. (2014). *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014*. 218 s. Tilastokeskus, Helsinki.
- Nurmi, V. (2014). Sport labor migration, globalization and dual-career. Case Study of International Student-Athletes in University of Colorado at Boulder. Pro gradu -tutkielma. Liikunnan käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteiden tieteenalaryhmä, Jyväskylän yliopisto.
- Olin, K. (1984). Foreign star-recruit-players as immigrants: Finnish basketball as an illuminative example. *University of Jyväskylä, Department of Sociology and Planning for Physical Culture: Research reports* 31/1984. 30 s.
- Olin, K., O. Heinonen, J. Lahtinen. (1990). Social integration of foreign professional players into sport and society: A migration perspective. *University of Jyväskylä, Department of Sociology and Planning for Physical Culture: Research reports* 52/1990. 32 s.
- Poli, R., R. Loïc & R. Besson (2015). Exporting countries in world football. *CIES Football Observatory Monthly Report* 8 / October 2015. 11 s.
- Poli, R., R. Loïc & R. Besson (2016a). Foreign players in football teams. *CIES Football Observatory Monthly Report* 12 / February 2016. 9 s.
- Poli, R., R. Loïc & R. Besson (2016b). Demographic study of football in Europe. *CIES Football Observatory Monthly Report* 19 / November 2016. 6.3.2017. <www.football-observatory.com>
- Poli, R., R. Loïc & R. Besson (2016c). The international mobility of minors in football. *CIES Football Observatory Monthly Report* 20 / December 2016. Luettu 6.3.2017. <www.football-observatory.com>
- Portes, A. & J. Böröcz (1989). Contemporary immigration: theoretical perspectives on its determinants and modes of incorporation. *International Migration Review* 23: 3, 606–630.

- Ryba, T. V., K. Aunola, N. J. Ronkainen, H. Selänne & S. Kalaja (2016). Urheilijoiden kaksoisuraan liittyvän tutkimuksen tämänhetkinen tilanne Suomessa. *Liikunta & Tiede* 53: 2–3, 88–95.
- Suomalaisen huippu-urheilun muutos* (2012). Huippu-urheilun muutostyöryhmän loppuraportti. 38 s. Suomen olympiakomitea, Helsinki.
- Szerovay, M. & H. Itkonen (2015) Suomalaisten ja unkarilaisten huippu-jalkapalloilijoiden aseman muutokset 1980-luvulta nykypäiviin. *Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja* 2015, 109–127.
- Tarasanski, A. (2016). Migration in globalized sport. Finnish ice hockey players in Russia. Pro gradu -tutkielma. Liikunnan käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteiden tieteenalaryhmä, Jyväskylän yliopisto.
- Taylor, M. (2007). Football, migration and globalization: the perspective of history. 4.3.2017. <idrottsforum.org>
- Tilastokeskus (2017). PX-Web-tietokannat. 1.3.2017. <pxnet2.stat.fi>
- Todaro, M. (1976). *Internal migration in developing countries*. 106 s. International Labour Office, Geneva.
- Vainio, A. (2015). Palloilusarjat pyörivät ulkomaalaisvoimin – joka kahdeksas pelaaja vierastyöläinen. *Helsingin Sanomat* 7.2.2015.